

Vitaliy Perkun
KIJÓW – WARSZAWA

Rękopisy Zakładu Zbiorów Mikrofilmowych Biblioteki Narodowej w Warszawie do studiów ukrainistycznych XVII–XVIII wieku

O potencjale źródłowym z historii Ukrainy w polskich zbiorach archiwalnych, muzealnych i bibliotecznych pisało wielu historyków ukraińskich¹, a jednak wciąż brakuje bardzo szczegółowych inwentarzy i katalogów tych źródeł. Jednym z ważnych polskich zbiorów ukrainików jest Biblioteka Narodowa w Warszawie. Zasób, skład zbiorów i kolekcji Biblioteki Narodowej zostały opisane². W posiadaniu Zakładu Zbiorów Mikrofilmowych tejże biblioteki są zarówno mikrofilmy dokumentów ze zbiorów Biblioteki Narodowej, jak i z archiwów, bibliotek i muzeów Krakowa, Wrocławia, Kórnik, Poznania, Lublina, Bydgoszczy, Szczecina, Łodzi, Torunia, a także Paryża, Rygi, Wilna, Waszyngtonu, Sztokholmu, Moskwy, Monachium, Lwowa.

¹ Specjalny artykuł na ten temat napisał o. prof. J. Mysyk, patrz: Ю. Мицик, *Джерела з польських архівосховищ до історії України другої половини XVII ст.*, [w:] *Археографічний щорічник*, Випуск 1, Київ 1992, s. 72–93. Autor ten omawia jednak tylko „źródła kozackie”. Wzorem do opisów materiałów ukraińskich w zasobach archiwów, bibliotek i muzeów polskich jest praca H. Svarnyk o zbiorach Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki w Bibliotece Narodowej w Warszawie, patrz: Г. Сварник, *Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві. Каталог-інформатор*, Варшава–Львів–Нью-Йорк 2005. Bardzo cenne materiały rękopisów cyrylicznych z zasobu Biblioteki Narodowej w Warszawie (dalej BN) zostały opisane w: *Rękopisy cerkiewnoślowiańskie w Polsce. Katalog*, oprac. A. Naumow, A. Kaszlej przy współpr. E. Naumow i J. Stradomskiego, wyd. II, Kraków 2004.

² *Zbiory rękopisów w bibliotekach i muzeach w Polsce*, oprac. D. Kamolowa przy współpr. T. Sieniackiej, t. 1, Warszawa 2003, s. 349–389.

Na koniec 2008 r., według aktualnej informacji na stronie internetowej Biblioteki, w jej zbiorach znajdowało się 26 8005 zmikrofilmowanych jednostek.

Szczególnym obiektem zainteresowań dla badań ukrajinistycznych są” Zbiory Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej w Przemyślu (777 j.), Zbiory Biblioteki Ordynacji Zamojskiej w Warszawie (dalej BOZ – około 820 j.)³, Zbiory Aleksandra Czołowskiego (ok. 390 j.), Archiwum Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki⁴, Archiwum Rzeczyckich itd. Biblioteka zawiera materiały z historii ukraińskiej od epoki średniowiecza do XX wieku.

Niniejszy artykuł stanowi próbę określenia charakteru dokumentów z historii ukraińskiej XVII–XVIII wieku, które znajdują się w Zakładzie Zbiorów Mikrofilmowych Biblioteki Narodowej w Warszawie. Większa część materiałów dotyczy zachodnich ziem ukraińskich, np. Galicji (ziemi Halickiej), a także Prawobrzeża (Wołynia, Podola, Kijowszczyzny), nieco mniej jest źródeł związanych z lewym brzegiem Dniepru, zwłaszcza z Czernihowszczyzną⁵.

Ze względu na proveniencję dokumentów podzielono je na kilka grup.

I. Niezbadany teren – to źródła o charakterze **cerkiewno-kościelnym**:

- zarysy dziejów kościelnych⁶,
- kroniki⁷,

³ *Katalog rękopisów*, oprac. B. Smoleńska przy współpr. K. Muszyńskiej, Warszawa 1955 [Seria 3: Katalog rękopisów Biblioteki Ordynacji Zamojskiej. t. 2: *Rękopisy do XVI do XIX wieku*], Warszawa 1991.

⁴ Патрц: Г. Сварник, *Архіви та рукописні збірки...*

⁵ Zbiór dokumentów, przywilejów, rozporządzeń dotyczących monasteru w Czernihowie, kopie, XVII–XVIII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 261T.2, Mf BN 47672; Zbiór akt, przywilejów, rozporządzeń, spisów dotyczących monasteru w Czernihowie, t. 1, XVII–XVIII wiek, BPAN/PAU, sygn. 261; Mf BN 29267; Korespondencja klasztoru dominikanów w Czernihowie z lat 1772–1789, B. PAU/PAN, sygn. 264, Mf BN 29843; Wypisy akt zamków: kozieleckiego, bychowskiego, przyłuckiego, ostrowskiego, czernihowskiego, lubeckiego, sońnickiego, XVII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 263; Mf BN 266 41; Listy i dokumenty ruskie, dotyczące spraw kozackich i konsystorii czernihowskiej, ll. 1721–1744, B. PAU/PAN, sygn. 276; Mf BN 25654; Księga rządowa kozacka miasta Kozielca w guberni czernihowskiej, XVII–XVIII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 280; Mf BN 9105.

⁶ La chiesa russa. Origine, Vicente et stato presente dell'Ab. Francesco Gusto [Gusti] S.J. Venezia 1804” Zarys dziejów Kościoła do końca XVIII wieku (prawosławnego i unickiego), BOZ, sygn. 938, Mf 68108; Księga dziejów sodaliskich zgromadzenia owruckiego pod dozorem [...] bazylianów zostającego, sporządzona r. 1786 w Owruclu, B. Czart., sygn. 1943; Mf 16732 BN; Leopoliensis archiepiscopatus historia ab a. 1614 ad a. 1700, per Joan.Thom. Jozefowicz [...] ex actis authenticis et historicis per annotationes annorum collecta [...], B. Czart., sygn. 3964; Mf BN 11417; Series canonicorum ecclesiarum metropolitane Leopoliensis 1429–1824, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (dalej – BO), sygn. 2591/III, Mf BN 27393.

⁷ Chronicum rerum gestarum ab anno 1700 ad annum 1706, 1707, 1734, 1735. Od strony 1 do 40 – Kronika kolegium Pijarów w Dąbrowicy na Wołyniu z lat 1700–1711. BOZ, sygn. 932, Mf BN 68106.

- akta zakonów⁸,
- akta biskupów⁹,
- akta kościołów katedralnych¹⁰ i parafialnych¹¹,
- diariusze¹²,
- wizytacje¹³,
- listy¹⁴,
- opisy¹⁵,
- księgi liturgiczne¹⁶,

⁸ Zbiór aktów oo. franciszkanów prowincji ruskiej i litewskiej [...]. Protokoły i akta kapituł, spisy zakonników, przywileje, rozporządzenia i zapiski z lat 1235–1650, B. Czart., sygn. 3063; Mf BN 23534; Akta klasztorów oo. Dominikanów w Czernielicy, oo. Franciszkanów w Kamieńcu Podolskim, oo. Bernardynów w Gwoźdzu i inne materiały dotyczące kościołów XVIII–XIX wieku, B.O. 9709/III, Mf BN 32216; *Laconicum novellae provinciae Russia [...] aliquotque eiusdem locorum et conventuum myrrohotecium, seraphico Fratrum Minorum Regularis Observantiae Ordini mellificans, collectore fratre Bernardino Kaliski [...] compilarum Leopoli [...] A.D.1647*, B. PAU/PAN, sygn. 1969, Mf BN 58416.

⁹ Akta biskupa chełmskiego Walentego Franciszka Salezego Wężyka i kanonika Jana Aleksandra Trebickiego, oficjała gen. chełmskiego z lat 1748–1754, B.O. 2562/II, Mf BN 24826.

¹⁰ Przywileje i akta archimandrii owruckiej, XVIII wiek, B.O. 9739/ III, Mf BN 32275.

¹¹ Akta parafii rzymskokatolickiej w Rohatynie, lata 1759–1861, B.O. 5255/III, Mf BN 10863; *Liber ecclesiae cathedralis Camenecensis continens acta privilegia et documenta ab a. 1664 ad a. 1665*, BPAN/PAU, sygn. 251, Mf BN 29265; Akta spraw kościelnych i klasztornych ziem ruskich z lat 1626–1838, Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (dalej – BJ), sygn. 7069/IV; Mf BN 45504; Akta kościoła w Olesku, Krzywcu i Dynowie, XVI–XVIII wiek, B.O., sygn. 9708/III, Mf BN 32215.

¹² Diariusz poselstwa biskupa Łuckiego Marcina Szyszkowskiego i margrabiego Zygmunta Myszkowskiego do cesarza Rudolfa II w r. 1605 spisany przez Pawła Gizjusza w Wilnie 1 stycznia 1610, B. Czart., sygn. 1568; Mf BN 16410.

¹³ *Acta visitationis generalis ecclesiarum diaecesis Camenecensis per [...] Venceslaum Hieronymum de Boguslawice Sierakowski [...] Anno Domini 1741*, B. PAU/PAN, sygn. 2002, Mf BN 31160; Wizytacje dziekanatów greckokatolickich lubarskiego, pikowskiego, boryłowskiego z lat 1782–1787 oraz wcześniejsze i późniejsze akta, dotyczące probostw w tych dziekanatach, B. Czart., sygn. 3124; Mf BN 12542; *Visitationes ecclesiarum diocesis Luceoriensis*, XVIII w., B.O., sygn. 4596/II; Mf BN 7978.

¹⁴ Fragment korespondencji Kapituły rzymskokatolickiej w Kamieńcu Podolskim z lat 1737–1789, B. PAU/PAN, sygn. 5591, T. 1, Mf BN 72688; List dziekana Winnickiego do Potockiego (1792), B.O. 2894/I, Mf BN 26761; Fragment korespondencji Kapituły rzymskokatolickiej w Kamieńcu Podolskim z lat 1737–1789, B. PAU/PAN, sygn. 5591, T.1; Mf BN 72688; Dziennik korespondencji bernardynów prowincji galicyjskich 1779–1844, BCzart., sygn. 3632; Mf BN 24626; Listy Adama Krasieńskiego, biskupa kamienieckiego, r. 1789, B. Czart., sygn. 1389, Mf BN 16287; Listy biskupa kamienieckiego Adama Krasieńskiego, Listy biskupa Kaspra Ciecyszewskiego do J. Lelewela i rodziny Lelewelów, 1796–1830, BJ, sygn. 4258, Mf BN 14269.

¹⁵ Stan diecezji i katedry kijowskiej w r. 1782, B. PAU/PAN, sygn. 18, Mf BN 20844.

¹⁶ Księga cerkiewna liturgiczna obrządku greckokatolickiego z rytuałem wieczornym przeznaczonym na dni Wielkiego Tygodnia i okres Wielkanocy, XVIII wiek, B. Czart., sygn. 3227 I; Mf BN 65617.

- metrykalne¹⁷,
- inwentarze¹⁸,
- lustracje¹⁹,
- uniwersały²⁰,
- rachunki²¹,
- papiery²²,
- ewangelie²³.

Ta grupa materiałów jest istotna dla rozwijających się dopiero studiów cerkiewnych na Ukrainie, podjętych po przerwie okresu sowieckiego, kiedy badania historii Cerkwi były zminimalizowane.

II. Wśród materiałów tzw. **kozackich** znajdują się różnego typu dokumenty:

- listy²⁴,
- akta²⁵,
- uniwersały hetmanów²⁶,
- uniwersały i listy Bohdana Chmielnickiego²⁷,

¹⁷ Księga metrykalna chrztów greckokatolickiej parafii Teratyn, 1776–1785, wsi Teratyn, Mojsławice, Miedniki, B.O. 14246/II, Mf BN 63905.

¹⁸ Inwentarz dóbr stołowych biskupstwa kamienieckiego [...]. 1787 [...], B. PAU/PAN, sygn. 917, Mf BN 31670; Dokumenty dotyczące diecezji kamienieckiej oraz papiery majątkowe dotyczące powiatu winnickiego z lat 1760–1848, B. PAU/PAN, sygn. 6031, Mf BN 80242; Liber inventarii Templi Jaroslaviensis S. Joannis una cum Resignationibus, et Informatione de Summis Capitalibus, eidem Templo inscriptis. Cui praefixa Epithome historia ejusdem Templi, B. PAU/PAN, sygn. 255, Mf BN 29266.

¹⁹ Księga lustracji kolegium Jezuitów we Lwowie 1696–1764, B. PAU/PAN, sygn. 1958, Mf BN 24530.

²⁰ Uniwersały archimandrytów, biskupów, arcybiskupów ruskich z lat 1673–1693, BPAN/PAU, sygn. 266, Mf BN 41735.

²¹ Rachunki codzienne klasztoru Dominikanów w Kamieńcu Podolskim, ll. 1702–1794, Biblioteka Uniwersytetu Jagiellońskiego, sygn. 6075 III; Mf BN 40957.

²² Z papierów ks. Jana Pawła Gomolińskiego, biskupa nominata kijowskiego, 1672–1698, BJ, sygn. 6584 III; Mf BN 43215.

²³ Ewangelie w języku ruskim, r. 1618, B. Czart., sygn. 1270; Mf BN 16112.

²⁴ Listy o sprawach kozackich, lata 1656–1672, B. Czart., sygn. 3912; Mf BN 11233.

²⁵ Akta kozackie z lat 1596–1723. Główne reskrypty hetmanów i urzędników zaporoskich, B. PAU/PAN, sygn. 269, Mf BN 21317; Wypisy z akt trybunalskich grodzkich i miejskich kozackich (czernihowskich) z lat 1618–1786, B. PAU/PAN, sygn. 271, Mf BN 26068.

²⁶ Uniwersały hetmanów zaporoskich, XVII wiek (Bohdan Chmielnicki, Anna Chmielnicka, Jurko Chmielnicki, Wýhowski, Skoropadski, Brzuchowiecki, Samojłowicz, Doroszenko, Bezpała, Ihnatowicz, Mazepa, Daniel Apostoł), Biblioteka PAN w Kórniku (dalej – BPAN), sygn. 270, Mf BN 9104.

²⁷ Manuskrypt w którym różne mowy na seymach, weselach, pogrzebach, epitaphia, expedycje wojenne, listy y response na nich, od różnych pisane znayduia sie. Kopiarusz materiałów z lat 1564–1661, BOZ, sygn. 934, Mf 4551.

- księgi rządowe²⁸,
- tzw. „dokumenty historyczne”²⁹.

III. Źródła o charakterze **gospodarczo-politycznym** zawierają:

- inwentarze³⁰,
- lustracje³¹,
- dokumentacje starostw³²,
- księgi gromadzkie³³,
- miejskie³⁴,
- akta województw³⁵,
- akta majątkowe³⁶,
- raporty³⁷,
- akta grodzkie i ziemskie,
- dokumenty magistratów³⁸,

²⁸ Księga rządowa kozacka m. Kozielca w guberni czernichowskiej, XVII–XVIII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 280, Mf BN 9105.

²⁹ Dokumenta historyczne w kopiach dzisiejszych 1328–1786, BPAN, sygn. 1304, Mf BN 70158; O Ukrainie i kozakach przez Naruszewicza [...] w r. 1787, BPAN, sygn. 994, Mf BN 37265.

³⁰ Inwentarz całego starostwa chmielnickiego pro anno 1739, B.O. 6267/II, Mf BN 5152; Papiery dotyczące dzierżawy starostwa Chmielnickiego, 1739, B.O. 13686/II, Mf BN 53515; Inwentarz starostwa żytomierskiego z 1770 r., B.O. 2572/II, Mf BN 24827; Inwentarz wsi Pilawiec *cum attinentiis* [Nikodema Kazimierza Woronicza, chorążego owruckiego, starosty generalnego, generała województwa kijowskiego] spisany na gruncie y zweryfikowany anno d[omi]ni 1774 die Januarii, B.O. 13687/II, Mf BN 53516.

³¹ Lustracja Humanszczyzny ex 1768, Biblioteka PAN, sygn. 1140, Mf BN 22006; Lustracja starostwa krzemienieckiego 1563 r., B.O. 9612/II, Mf BN 8106.

³² Acta castrī Latyczoviensis (1663), Horodlensis (1643–1743), B.O. 2508/ II, Mf BN 24763; Acta castrī Haliciensis (1636–1771), Żydaczoviensis (1655–1726), Chelmensis (1588–1783), B.O. 2509/II, Mf BN 24764.

³³ Księga gromadzka wsi Równe z lat 1720–1803, B. PAU/PAN, sygn. 2011, Mf BN 23317.

³⁴ Księga miejska Uścia Zielonego w pow. buczackim z lat 1740–1793, BJ, sygn. 7278/IV, 7279/IV; Mf BN 45523, 45524. Materiały dotyczące zajęcia Kamieńca Podolskiego przez Turków: Relacja Kamieńca wziętego przez Turków 1672 r. [...], BPAN, sygn. 1304, Mf BN 70158; Relacja Kamieńca wziętego w r. 1672 przez Turków opisana wierszem polskim przez Stanisława Makowieckiego, B. PAU/PAN, sygn. 730; Mf BN 70147.

³⁵ Akta województwa braclawskiego z lat 1648–1819 (oryginał i kopie), BPAN, sygn. 1219, Mf BN 37326; Acta terminorum terrestris Belzensium 1485–1783, B.O. 2472/II, Mf BN 5038.

³⁶ Akta majątkowe ruskie z lat 1729–1752, B. PAU/PAN, sygn. 274, Mf BN 25653; Xiega praw na wieś Iwaszków w województwie wołyńskim 1547–1726, B. Czart., sygn. 3455; Mf BN 23579.

³⁷ Kopie raportów składanych kolegium spraw zagranicznych i św. synodowi z kancelarii gubernialnej w Kijowie, XVIII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 275, Mf BN 25652.

³⁸ Wypisy z akt grodzkich i ziemskich Łucka oraz Krzemieńca z wieku XVIII, BPAN, sygn. 1220, Mf BN 37327; Zbiór aktów rozmaitych (1620–1798), wypisy z ksiąg grodzkich winnickich i ksiąg ziemskich województwa braclawskiego, XVII–XVIII wiek, B. PAU/PAN, sygn. 253, Mf BN 25589;

— ustawodawstwa³⁹.

IV. Istotną częścią materiałów są

— **kroniki** (latopisy)⁴⁰,

— traktaty⁴¹,

— *recta gestarum*⁴²,

— źródła o charakterze **demograficzno-statystycznym**⁴³,

— z zakresu **geografii historycznej**⁴⁴,

— materiały rozpraw **sądowych**⁴⁵.

Wartymi uwagi dokumentami są też te związane z **koliwuszczyzną**⁴⁶ oraz **materiały wojskowe**⁴⁷, jako że już od dziesięcioleci w historiografii ukraińskiej temat

Wypisy z ksiąg grodzkich winnickich województwa bractawskiego (1635), z ksiąg głównych trybunalskich spraw województwa bractawskiego (1721–1725), z ksiąg głównych trybunalskich spraw specjalnych województwa Czernichowskiego (1725), z ksiąg grodzkich i ziemskich województwa kijowskiego (1645, 1739), B.O. 2515/II, Mf BN 24768; Protokoły akt magistratu w Sokalu i Żółkwi, lata 1787–1794, B. PAU/PAN, sygn. 801, Mf BN 30924; Querendy z ksiąg żytomierskich i kijowskich uczynione staraniem Marcina Leonarda Szejkowskiego [...] 1540–1818, BJ, sygn. 4503/IV, Mf BN 34323; Acta terminorum terrestrium Belzensium 1485–1783, B.O., sygn. 2472/II, Mf BN 5038.

³⁹ Права, по которым судится малороссийский народ, в Глухове, Лета от рождения Христова 1743, BJ, sygn. 6148/III, Mf BN 41002.

⁴⁰ Kronika Leontija Bobolińskiego (tzw. Ljetopis Czernihowski), r. 1699, B. PAU/PAN, sygn. 281, Mf BN 9103; Odpis kroniki m. Lwowa Józefa Bartłomieja Zimorowicza z r. 1672, sporządzony w r. 1765, BPAN, sygn. 952, Mf BN 37199.

⁴¹ Kosmografia czyli opis całego świata po rusku, XVI–XVIII wiek, B. Czart., sygn. 1417; Mf BN 16306.

⁴² Historia Rusi do 1629 r., zebrana z różnych kronik przez nieznanego mnicha na polecenie Stefana Czetwertyńskiego, podkomorzego bractawskiego, XVIII wiek, B. Czart., Teka Naruszewicza T.122; Mf BN 6679; Materiały do dziejów Rusi. Zbiór Łojki 1775–1778, B. Czart., sygn. 1118; Mf BN 15937; Materiały do dziejów Rusi. Zbiór Łojki 1775–1778, B. Czart., sygn. 1119; Mf BN 15938; Materiały do dziejów Litwy, Podola, Podlasia, Inflant, Zbiór Łojki, 1775–1778, B. Czart., sygn. 1121; Mf BN 15939.

⁴³ Spis ludności Kamieńca Podolskiego z roku 1795, BPAN, sygn. 1202, Mf BN 37370.

⁴⁴ Protokół graniczny annorum 1776, 1777, 1779, 1780, 1781, 1782 [...] przez Jana Michałowskiego komornika granicznego powiatu [...] żytomierskiego z mocy urzędu jego zapisany [...], BJ, sygn. 4512, Mf BN 51230.

⁴⁵ Protokoły akt sądowych m. Sokala, 1771–1776, B. PAU/PAN, sygn. 799, Mf BN 30794, sygn. 800, Mf BN 30887; Wypisy z rejestru sądowego prostego spraw specjalnych województwa wołyńskiego, 1721–1725, B.O. 2512/II, Mf BN 24773; Dekretarz m. Tulczyzna, 1755, B. PAU/PAN, sygn. 122, Mf BN 32867.

⁴⁶ Krótkie opisanie rzezi w m. Humanu od czerni ukraińskiej dnia 20 czerwca 1768 roku, BPAN, sygn. 1877, Mf BN 38766; Wypadki [...] godne pamięci w Ukrainie r. 1768 po łacinie napisane [...] o rzezi, o napadzie hajdamaków na klasztor w r. 1768 [...]. Wypadek ten przez naocznego świadka [...] własnoręcznie napisany [...], BJ, sygn. 4504, Mf BN 51225.

⁴⁷ Księga rozkazów dywizji ukraińskich z lat 1779–1791, BJ, sygn. 330/1954; Mf BN 12614.

powstania hajdamackiego 1768 r. nie był obiektem szczególnego zainteresowania pod kątem nowych dokumentów, zwłaszcza łacińskich.

Należy wspomnieć, że często dokumenty kwalifikują się jednocześnie do kilku grup, np. listy Bohdana Chmielnickiego i dokumenty sejmowe⁴⁸ można uznać zarówno za kozackie, jak i cerkiewne⁴⁹.

Powyższa dość ogólna klasyfikacja pozwala zauważyć, jak przebogate są zbiory dotyczące historii ukraińskiej. Umożliwiają one badanie zarówno historii cerkiewno-kościelnej, militarnej, jak i socjalnej (zwłaszcza stosunków etnicznych, kwestii mentalności, mikrohistorii), literaturoznawstwa, filologii, historii sztuki epoki nowożytnej. Są też bardzo pomocne do badań z zakresu nauk pomocniczych historii: sfragistyki, genealogii, prozopografii, dyplomatyki, chronologii, demografii historycznej, chronologii, paleografii ukraińskiej. Niemożliwe wydaje się wreszcie stworzenie bez nich słownika historyczno-geograficznego poszczególnych regionów ukraińskich, monografii miast i wsi. Wszystko to pozwala stwierdzić, że ważnym zadaniem, jakie stoi przed ukraińską historiografią, jest sporządzenie inwentarza znajdujących się w Bibliotece Narodowej w Warszawie ukraińców od średniowiecza do wieku XX – z pewnością zwiększyłoby to potencjał badawczy tej instytucji dla historyków, filologów, literaturoznawców ukraińskich.

S U M M A R Y

The Value of the Microfilm Collections of the Manuscripts Division of the National Library in Warsaw for Studies of Ukraine in the Seventeenth and Eighteenth Centuries

Many Ukrainian historians have written about the potential of material in Polish archival, museum and library collections as sources for the history of Ukraine. Despite this, there are no detailed inventories or catalogues of these sources. The composition of the resources in the collection of the National Library is described in this article. In the Microfilm Collection of the Library are microfilms of documents from both the National Library itself as well as from archives, libraries and museums in Cracow, Wrocław, Kornik, Poznań, Lublin, Bydgoszcz, Szczecin, Łódź, Toruń, as well as Paris, Riga, Vilnius, Washington, Stockholm, Moscow, Munich and Lviv. At the end of 2008, according to current information on the website of the Library, there are microfilms of 268,005 items in the collections.

⁴⁸ Kopiařusz mów sejmowych i okolicznościowych, uniwersałów, instrukcji [...] indygenatów, dokumentów nobilitacji oraz korespondencji dyplomatycznej z czasów Zygmunta III, Władysława IV i Jana Kazimierza [...] korespondencja z królem szwedzkim, [...] B. Chmielnickim, chanem krymskim i wezyrem tureckim z okresu panowania Jana Kazimierza, BPAN, sygn. 991, Mf BN 37233.

⁴⁹ Listy i dokumenty ruskie, dotyczące spraw kozackich i konsystorii czernichowskiej, 1721–1744, B. PAU/PAN, sygn. 276, Mf BN 25654.

A particular object of interest for ukrainistic research are the *Library Collections of the Greek Catholic Capitulary in Przemyśl* (777 items), the *Collections of the Zamoyski Library in Warsaw* (BOZ – c. 820 items), the *Collections of Alexander Czołowski* (approximately 390 items), the *Archives of the Shevchenko Scientific Society, Rzeczycki Archives*, etc. The library contains materials on Ukrainian history from the Middle Ages to the twentieth century.

The author attempts to present the scope and nature of the documents on the history of Ukraine in the seventeenth and eighteenth centuries which are located in the Department of Microfilm Collections of the National Library in Warsaw. The material in the National Library is very useful also to the auxiliary sciences of history: sfragistics, genealogy, prosopography, diplomatics, chronology, demography, history, chronology, Ukrainian paleography. They are a unique source for the writing of a historical-geographic dictionary of specific regions of the Ukraine and monographic treatment of its towns and villages. This means that an important task for Ukrainian historiography is to draw up an inventory of the relevant material dating from the Middle Ages to the twentieth century which is located in the resources of the National Library in Warsaw. This would greatly increase the research potential of the material contained in this institution for historians, philologists, and historians of Ukrainian literature.